

Leerlijn De ontwikkelingsdynamische benadering: theorie en praktische toepassing

Deze leerlijn is een serie theoriedagen die samen een geheel vormen en diverse aspecten van de ontwikkelingsdynamische benadering belichten.

Inleiding: ontwikkelingsdynamische benadering ter bevordering van psychische gezondheid bij mensen met een verstandelijke beperking

Tot nu toe werd een verstandelijke beperking voornamelijk beschreven als een achterstand in de cognitieve ontwikkeling en als een beperking van het aanpassingsgedrag. Nieuwe onderzoeken (voornamelijk op gebied van neurowetenschappen) en ervaringen uit de praktijk laten zien dat het bij mensen met een verstandelijke beperking niet alleen gaat om een cognitieve en sociale achterstand. Deze mensen hebben ook een beperking in de ontwikkeling van de totale persoonlijkheid (Došen, 2014; Sappok et al., 2013a).

Anton Došen ontwikkelde het zogenaamde ontwikkelingsdynamisch model voor de persoonlijkheidsontwikkeling van mensen met een verstandelijke beperking, waarin het klassieke bio-psycho-sociaal model wordt aangevuld met de ontwikkelingsdimensie. Dit model vertrekt vanuit een integratieve beeldvorming met bijzondere aandacht voor de vroegkinderlijke ontwikkeling en de levensgeschiedenis. In de ontwikkelingsdynamische benadering neemt de emotionele ontwikkeling een belangrijke plaats in. Het doel van deze benadering is, dat de (professionele) omgeving op passende wijze tegemoet komt aan de basale emotionele behoeften van het kind of de volwassene met een verstandelijke beperking. Om dit te bereiken werd de Schaal voor Emotionele Ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking- Revised² (SEO-R²) ontworpen. Met dit instrument is het mogelijk het niveau van de emotionele ontwikkeling en de basale emotionele behoeften van de persoon met een verstandelijke beperking in te schatten. In de praktijk is gebleken dat gedrags- of psychiatrische problemen beter verklaard en begrepen konden worden door inzicht in het emotionele ontwikkelingsniveau. Hierdoor was het mogelijk een effectieve behandeling in te zetten.

De ontwikkelingsbenadering vraagt om een multidisciplinaire samenwerking waarbij iedere discipline een specialistische bijdrage in assessment, diagnose, ondersteuning en behandeling levert. Voor een goede samenwerking is nodig dat de verschillende professionals kennis hebben over het denken en doen van andere professionals. Vandaar dat deze leerlijn is ontwikkeld voor verschillende disciplines.

Docent

Em. professor dr. Anton Došen

Prof. Došen is kinderpsychiater en psychiater. Als zodanig is hij meer dan 30 jaar werkzaam geweest in de zorg voor mensen met een ontwikkelingsbeperking. Tegelijkertijd was hij verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen als bijzonder hoogleraar met als leeropdracht "Psychiatrische aspecten van verstandelijke beperking".

Door zijn educatieve activiteiten en publicaties neemt prof. Došen landelijk en internationaal een vooraanstaande plaats in op het gebied van diagnostiek en behandeling van psychiatrische stoornissen en gedragsproblemen bij mensen met een verstandelijke beperking. Hij ontwikkelde het

Schema voor Emotionele ontwikkeling (SEO) en het model van Integratieve diagnostiek en behandeling. Deze instrumenten worden gebruikt door hulpverleners in verschillende landen. Na zijn emeritaat zet prof. Došen zich nog volop in voor de ontwikkeling van de zorg op het gebied van de geestelijke gezondheid bij mensen met een verstandelijke beperking.

Studiebelasting & voorbereiding

De leerlijn Ontwikkelingsbenadering: theorie en praktische toepassing is te volgen zonder voorbereiding. De cursist kan als voorbereiding vooraf de aanbevolen literatuur doorlezen.

De studiebelasting van deze scholing bestaat uit het aantal contacturen en het aantal uren dat nodig is om de literatuur door te nemen. Het aantal contacturen per theoriedag is 6,5 uur en 32,5 in totaal.

Niveau van de studiedag en doelgroep

De leerlijn Ontwikkelingsbenadering: theorie en praktische toepassing is op academisch niveau. De stof, die in deze cursus wordt behandeld, heeft betrekking op mensen met een lichte, matige of ernstige (meervoudige) beperking.

De leerlijn is vooral bedoeld voor

- AVG-en, psychiaters, psychologen, orthopedagogen, verpleegkundigen en verpleegkundigen specialist die werken met mensen met een verstandelijke beperking (en comorbiditeit zoals bijvoorbeeld autisme en psychiatrische stoornissen) in de gehandicaptenzorg, GGZ en forensische psychiatrie;
- Psychologen en orthopedagogen in het speciaal onderwijs.

Na elke studiedag wordt een certificaat (bewijs van deelname), ondertekend door de docent, verstrekt. Degenen die de hele serie van vijf dagen gevolgd hebben, ontvangen een certificaat voor het geheel.

Accreditatie

Accreditatie wordt aangevraagd bij

- ABC1 voor AVG
- NVvP
- het accreditatiebureau NIP K&J / NVO OG

Overige accreditaties kunnen in overleg worden aangevraagd.

Inschrijven

De leerlijn Ontwikkelingsbenadering: theorie en praktische toepassing vindt plaats in Den Bosch. Het programma van elke theoriedag duurt van 9:30 tot 17:00. De inschrijfkosten bedragen per theoriedag €300,- per persoon en €1200,- voor de hele leerlijn. Dit is inclusief koffie, thee en lunch. Literatuur is niet bij de prijs inbegrepen

Locatie

Lunchcafé In de Roos
Zuiderparkweg 282
5216 HE Den Bosch

De leerlijn bestaat uit vijf theoriedagen:

1. Emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking – op 16 februari 2018

Kennis over emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking stelt de professional in staat de innerlijke belevingswereld van de cliënt beter te begrijpen. Het afstemmen van de omgeving op de basale emotionele behoeften van een cliënt bevordert de psychische gezondheid en helpt om probleemgedrag te voorkomen. Tijdens deze studiedag licht Prof. Došen zijn multidimensioneel model voor emotionele- en persoonlijkheidsontwikkeling uitgebreid toe. En gaat hij in op de neurobiologische en functionele aspecten van emotionele ontwikkeling.

Inhoud theoriedag Emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking

Anton Došen zal onder meer de volgende thema's behandelen:

- biologische en psychische aspecten van emotionele ontwikkeling en van emotionele processen;
- cognitieve, affectieve en sociale neurowetenschap;
- het ontwikkelingsdynamisch model;
- fasen in emotionele ontwikkeling en emotionele behoeften;
- normaal gedrag, maladaptief gedrag, en psychiatrische stoornissen;
- integratieve diagnostiek en behandeling.

Het programma bevat veel theorie en zal met videobeelden en casusbeschrijvingen geïllustreerd worden.

Programma

9:30	Opening
9:35	Persoonlijkheidsontwikkeling en verstandelijke beperking; nieuwe inzichten vanuit cognitieve neuro-wetenschap, moleculaire neuro-wetenschap en ontwikkelingsneurowetenschap omtrent emoties en emotionele ontwikkeling, basale emotionele behoeften en motivaties.
11:00	Pauze
11:15	Emoties en gedrag; fases van emotionele ontwikkeling, videodemonstratie van verschillende fases, emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking en autistische spectrum stoornis.

12:30	Lunch
13:30	Kenmerken van adaptief en maladaptief gedrag per niveau van emotionele ontwikkeling; videodemonstratie van adaptief en maladaptief gedrag op verschillende niveaus.
15:15	Pauze
15:30	Betekenis van het niveau van emotionele ontwikkeling voor diagnostiek en behandeling, videodemonstratie van de Ontwikkelingsdynamische Relatietherapie.
17:00	Einde

Literatuur

Bateman, A., & Fonagy, F. (2012). *Handbook of mentalizing in mental health practice*. Am. Psychiatric Publ, Washington D.C. blz. 3-42.

Bradley, S.J. (2000). *Affect regulation and the development of psychopathology*. New York, Guilford Press blz. 3-39.

Cicchetti, D., Cohen, D.J. (2006). *Developmental psychopathology*. New York, John Wiley&Sons. blz. 244-292.

Došen, A. (2014). *Psychische stoornissen, probleemgedrag en verstandelijke beperking. Een integratieve benadering bij kinderen en volwassenen*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV. (vijfde herziene druk). blz. 49-81.

Došen, A. (2017). *Neurobiologische aspecten van emotionele ontwikkeling*. In J. de Bruin, J. Vonk, A. van den Broek & B. Twint (Red.), *Handboek emotionele ontwikkeling & verstandelijke beperking*. Amsterdam: Boom.

Gabbard, G.O. (2005). *Mind, brain and personality disorders*. Am. J. of Psychiatry, blz. 162, 648-655.

Kandel, E. (2006). *In search of memory*. New York, W.W. Norton&Company. blz. 319-362.

LeDoux, J.E. (2002). *Synaptic self*. New York, Macmillan. blz.174-259.

Morisse, F., & Došen, A. (red.). (2016). *SEO-R². Schaal voor Emotionele Ontwikkeling – Revised²*. Antwerpen-Apeldoorn. Garant nv. blz. 9-124.

2. Normaal gedrag bij mensen met een verstandelijke beperking – op 6 maart 2018

In de zorg voor kinderen en volwassenen met een verstandelijke beperking is er veel aandacht voor probleemgedrag of abnormaal gedrag. Maar wat is nu eigenlijk normaal gedrag? Als gedrag van cliënten ten onrechte wordt aangemerkt als problematisch of abnormaal, dan kan dat betekenen dat er een onnodige behandeling wordt ingezet. Tijdens deze theorieday zoomt Anton Došen in op de

begrippen adaptief gedrag, maladaptief gedrag en psychiatrische stoornissen bij mensen met een verstandelijke beperking. Het doel van deze theorieday is hulpverleners kennis te bieden om gedrag van mensen met een verstandelijke beperking beter te kunnen duiden zodat ze er adequater mee om kunnen gaan.

De volgende thema's worden behandeld:

- gedrag gezien vanuit cognitieve, affectieve en sociale neurowetenschap
- psychische gezondheid en psychiatrische stoornis
- normaal (adaptief) en abnormaal (maladaptief, probleem-)gedrag bij kinderen en volwassenen met een verstandelijke beperking
- probleemgedrag gezien vanuit ontwikkelingsperspectief
- persoonlijkheidsontwikkeling, emotionele ontwikkeling en gedrag bij mensen met een verstandelijke beperking
- assessment en Integratieve diagnose
- hulpverlening: interventies, ondersteuning en behandeling

Programma

9:30	Opening
9:35	Biologie van gedrag, gedrag gezien vanuit ontwikkelingsperspectief; psychische gezondheid; probleemgedrag (challenging behaviour) en psychiatrische stoornissen bij mensen met een verstandelijke beperking.
11:00	Pauze
11:15	Gedrag als sociaal fenomeen; videodemonstratie van gedrag en psychiatrische stoornis bij mensen met een ernstige verstandelijke beperking; differentiatie normaal (maar moeilijk) – abnormaal (probleemgedrag, challenging behaviour) gedrag – psychiatrische stoornis bij mensen met een verstandelijke beperking, criteria voor differentiatie.
12:30	Lunch
13:30	Persoonlijkheidsontwikkeling, emotionele ontwikkeling en normaal – abnormaal gedrag per niveau van ontwikkeling; demonstratie van gevallen uit de praktijk met probleemgedrag en de betekenis ervan. Assessment, beeldvorming en integratieve diagnose.
14:15	Pauze
14:30	Interventies bij normaal, maar moeilijk gedrag, probleemgedrag en psychiatrische stoornis.
15:15	Pauze
15:30	Videobeelden, gevalsbesprekingen en oefeningen op grond van de gevallen uit de praktijk.
17:00	Sluiting

Literatuur:

Došen, A. (2014). Psychische stoornissen, probleemgedrag en verstandelijke beperking. Een integratieve benadering bij kinderen en volwassenen. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV. (vijfde herziene druk). ISBN 9789023252498.

Došen, A., & De Groef, J. (2015). What is normal behaviour in persons with developmental disabilities? *Advances in Mental Health and Intellectual Disabilities*, 9(5), pp. 284–294. doi: 10.1108/amhid-05-2015-0027.

3. Psychopathologie bij mensen met een verstandelijke beperking – 29 maart 2018

Mensen met een verstandelijke beperking kunnen aan dezelfde psychopathologie (probleemgedrag en psychiatrische stoornissen) lijden als mensen zonder beperkingen. Bovendien zijn mensen met een verstandelijke beperking kwetsbaarder voor het krijgen van probleemgedrag en psychiatrische stoornis dan doorsnee mensen. De frequentie, verschijningsvorm, ontstaansmechanisme en verloop van de stoornissen kunnen echter wel verschillen. Tijdens deze theorieday zal Anton Došen toelichten hoe je probleemgedrag kan worden onderscheiden van een psychiatrische stoornis, een integratieve diagnose kan worden gesteld en een integratieve behandeling moet worden opgezet.

Inhoud van de theorieday over psychopathologie bij mensen met een verstandelijke beperking

De volgende thema's worden behandeld:

- ontstaan van de psychopathologie;
- bijzonderheden van de psychopathologie bij mensen met een verstandelijke beperking;
- onderscheid tussen probleemgedrag en psychiatrische stoornis;
- symptomen en diagnoses per ontwikkelingsniveau;
- behandeling- en ondersteuningsmogelijkheden.

Programma

9:30	Opening
9:05	Ontstaan van psychopathologie; psychopathologie bij mensen met een verstandelijke beperking
11:00	Pauze
11:15	Emotionele ontwikkeling en het ontstaansmechanisme van probleemgedrag en psychiatrische stoornissen bij mensen met een verstandelijke beperking, symptomen van de stoornissen
12:30	Lunchpauze
13:30	Onderscheid probleemgedrag – psychische stoornissen, diagnostische categorieën; presentatie van praktijkgevallen
15:00	Pauze
15:15	Behandeling en ondersteuning,
17:00	Afsluiting

Literatuur

Deb, S., Salvador-Carulla, L., Barnhill, J., Torr, J., Bradley, E., Kwok, H., Bertelli, M. & Bouras, N. (2010). *Problem Behaviours in Adults with Intellectual Disabilities: An International Guide for Using Medication*. The World Psychiatric Association (WPA): Section Psychiatry of Intellectual Disability (SPID). http://www.wpanet.org/uploads/Sections/Psychiatry_Intellectual/WPA-SPID-International-Guide.pdf

Deb S., Matthews T., Holt G., Bouras N. (2001). *Practice guidelines for the assessment and diagnosis of mental health problems in adults with intellectual disability*. Brighton, Pavilion

Došen, A. (2014). *Psychische stoornissen, probleemgedrag en verstandelijke beperking. Een integratieve benadering bij kinderen en volwassenen*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV. (vijfde herziene druk).

Došen, A., Gardner W., Griffiths D., King R., Lapointe A. (2008): *Richtlijnen en principes voor praktijk; beoordeling, diagnose, behandeling en bijbehorende ondersteuning voor personen met verstandelijke beperking en probleemgedrag*. Utrecht LKNG en Gouda CCE.

Tyrer S. (2001). Psychopharmacological approaches. In A. Došen, & K.. Day (Eds.), *Treating mental illness and behaviour disorders in children and adults with mental retardation*. Washington: American. Psychiatric Press, pp. 45-68.

4. Integratieve diagnostiek – 12 april 2018

Anton Došen ontwikkelde een model voor integratieve diagnostiek en behandeling. Dit is een hulpmiddel om goed inzicht te krijgen in de complexe problematiek bij mensen met een verstandelijke beperking. Op basis van dit inzicht kan een adequate behandeling worden gepland. Anton Došen zal op deze theoriedag spreken over de diagnostiek op basis van het ontwikkelingsdynamisch model en zal aandacht besteden aan beeldvorming en integratieve diagnose. De theoretische kant komt uitgebreid aan de orde. Hierbij zal vooral de betekenis van het niveau van emotionele ontwikkeling belicht worden. Dit is van belang voor het verklaren en begrijpen van de (complexe) problematiek bij mensen met een verstandelijke beperking.

Inhoud van de theoriedag integratieve diagnostiek en ~~behandeling~~

De stappen in het proces van integratieve diagnostiek worden besproken:

1. waarnemen (fenomeen)
2. verklaren
3. begrijpen (betekenis)
4. definiëren (diagnose)
5. behandelen

In de ochtend wordt vooral theorie behandeld. In de middag worden casussen uit de praktijk gepresenteerd en is er de mogelijkheid om met de integratieve diagnostiek te oefenen.

Programma

9:30	Opening
9:35	Grondslag van het bio-psycho-sociaal ontwikkelingsmodel (ontwikkelingsdynamisch model) , Integratieve benadering
11:00	Pauze
11:15	Assessment, beeldvorming en integratieve diagnose; presentatie van videobeelden.
12:30	lunch
13:30	Integratieve behandeling van probleemgedrag en psychiatrische stoornissen; presentatie van voorbeelden uit de praktijk
15:15	Pauze
15:30	Oefenen op voorbeelden uit de praktijk
17:00	Sluiting

Literatuur:

Došen, A. (2014). *Psychische stoornissen, probleemgedrag en verstandelijke beperking. Een integratieve benadering bij kinderen en volwassenen*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV. (vijfde herziene druk). ISBN 9789023252498. Het hele boek, maar vooral hoofdstuk 5, 6 en 7.

Došen, A., Gardner W., Griffiths D., King R. & Lepointe A. (2008). *Richtlijnen en principes voor de praktijk*. Utrecht: Vilans & CCE. Verkrijgbaar bij het CCE: www.cce.nl

Greenspan, S.I., Wieder, S. & Simons, R. (2003). *Als uw kind speciale aandacht nodig heeft. Intellectuele en emotionele groei stimuleren*. Utrecht/Antwerpen: Kosmos-Z&K Uitgevers. Te bestellen bij de RINO via info@rino.nl

Heijkoop, J. (2003). *Vastgelopen. Anders kijken naar begeleiding van met een verstandelijke handicap met ernstige gedragsproblemen*. Soest: Uitgeverij Nelissen (vierde druk).

Vonk, J. & Hosmar, A. (2009). *Emotionele ontwikkeling bij mensen met een beperking. Een denk- en handelingskader voor de praktijk*. Leuven/Den Haag: Acco

5. Integratieve behandeling – op 26 april 2018

Onder integratieve behandeling verstaat Anton Došen een benadering die als doel heeft zowel het algehele functioneren van de persoon in zijn omgeving te beïnvloeden als het psychosociaal welzijn van de persoon te herstellen of tot stand te brengen. Anton Došen zal op deze dag spreken over een behandeling die gebaseerd is op het ontwikkelingsdynamisch model. Dit model kent vier dimensies: biologische, psychologische, sociale en ontwikkelingsdimensie die als basis dienen voor de strategie en de behandelingsmethodes. Casussen vanuit praktijk worden besproken en videobeelden van behandeling worden gepresenteerd.

De inhoud van de studiedag

De volgende thema's worden behandeld:

- hulpverlening bij kinderen en volwassenen met een ontwikkelingsstoornis: stimulatie en ondersteuning van de ontwikkeling, behandeling van probleemgedrag en psychiatrische stoornissen;
- integratie van medicamenteuze en psychotherapeutische methodes;
- non-verbale psychotherapie bij mensen met een verstandelijke beperking;
- aanpassing van de omgeving op de basale emotionele behoeften van kinderen en volwassenen met een verstandelijke beperking.

Programma

9:30	Opening
9:35	Strategie van de integratieve behandeling; psychosociale ontwikkeling stimulatie, ondersteuning en preventie van stoornis; integratie van behandeling met ontwikkelingsdynamisch model als basis.
11:00	Pauze
11:15	Integratie van medicamenteuze, psychotherapeutische, omgevingstherapeutische en ontwikkelingsmethodes; Presentatie van gevallen uit de praktijk met videobeelden.
12:30	Lunch
13:30	Behandeling van probleemgedrag en psychiatrische stoornissen op verschillende niveaus van emotionele ontwikkeling;
15:15	Pauze
15:30	Specifieke behandeling van bepaalde stoornissen, presentatie van gevallen uit de praktijk, discussie
17:00	Sluiting

Literatuur

Došen, A. (2014). *Psychische stoornissen, probleemgedrag en verstandelijke beperking. Een integratieve benadering bij kinderen en volwassenen*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV. (vijfde herziene druk). ISBN 9789023252498. Het hele boek, maar vooral hoofdstuk 5, 6 en 7.

Došen, A., Gardner W., Griffiths D., King R. & Lepointe A. (2008). *Richtlijnen en principes voor de praktijk*. Utrecht: Vilans & CCE. Verkrijgbaar bij het CCE: www.cce.nl

Vonk, J. & Hosmar, A. (2009). *Emotionele ontwikkeling bij mensen met een beperking. Een denk- en handelingskader voor de praktijk*. Leuven/Den Haag: Acco